
Ion Talpa

Notă informativă

Generalizarea practicii judiciare cu privire la unificarea practicii judiciare la examinarea plîngerilor ce vizează condițiile de detenție (art. 473³ și 385 alin. 5,6 CPP)

Conform planului de activitate al Colegiului Penal al Curții de Apel Bălți pentru anul 2021, ținînd cont de importanța și actualitatea problemei legate de examinarea plîngerilor ce vizează condițiile de detenție, s-a efectuat prezenta notă informativă.

Nota informativă a Direcției sistematizare, generalizare a practicii judiciare și relații cu publicul, cuprinde generalizarea practicii judiciare și analiza datelor statistice a cauzelor penale în ordine de recurs, pentru perioada anului 2020.

În legătură cu acest fapt, în primul rînd a fost studiată legislația națională care reglementează problema menționată, și anume:

- Codul Penal al R.M.,
- Codul de procedură penală,
- Hotărârea Guvernului nr. 583 din 26 mai 2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați,
- Legea nr. 272 din 29.11.2018 pentru modificarea unor acte legislative, în vigoare din 01.01.2019,
- Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

Notă: Prezenta notă informativă este efectuată în baza fișelor statistice de evidență a dosarelor penale examinate în ordine de recurs (indicele 21rji-), aflate în procedura Colegiului Penal al Curții de Apel Bălți, și a deciziilor plasate în Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor, pentru perioada anului 2020.

I. Noțiuni generale.

Art. 3 al Convenției, document ratificat de R. Moldova încă în 1997, spune că „nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante”. Șapte ani mai târziu, în 2005, pentru prima dată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a constatat încălcarea acestui articol de către R. Moldova, din cauza condițiilor precare de detenție din închisori. De atunci, periodic, Curtea a constatat aceeași încălcare în peste 30 de cauze.

În anii 2012-2014, spre exemplu, compensațiile achitate pentru încălcarea art. 3 din Convenție în 22 de cazuri în care R. Moldova a recunoscut existența unei încălcări s-au ridicat la 344 de mii de euro. Totodată, în urma a 27 de condamnări, statul a achitat peste 253 mii de euro. În total, au fost plătiți aproape 600 mii de euro, fără a lua în calcul compensațiile dispuse de judecători la nivel național.

Caracterul repetitiv al cererilor depuse de reclamantii în adresa Curții Europene a Drepturilor Omului contra Republicii Moldova, unde erau descrise aceleași probleme legate de condițiile materiale de detenție cum ar fi spre exemplu, supraaglomerarea penitenciarelor, lipsa de igienă și a condițiilor materiale adecvate, de proastă calitate și cantitate insuficientă de alimente, precum și de lipsa de îngrijiri medicale adecvate, a determinat Curtea să constate faptul că condițiile precare de detenție în Republica Moldova reprezintă o problemă sistemică. Având în vedere această constatare și ținând cont că Moldova a fost condamnată la acel moment în peste treizeci de cauze ce vizează art. 3 CEDO și încă cel puțin șaptezeci de cereri cu șanse mari de succes erau pendinte în fața Curții, aceasta a adoptat hotărârea cvasi-pilot *Shishanov vs. Moldova*, cererea nr. 11353/06, unde, aplicând art. 46 din Convenție, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale trebuie să pună în aplicare fără întârziere un recurs sau o combinație de remedii cu efecte preventive și compensatorii și de fapt să garanteze căi de atac eficiente pentru încălcări ale Convenției ca urmare a condițiilor de detenție necorespunzătoare în Republica Moldova.

Astfel, în cauza *Șișanov c. Moldovei* (cauză considerată de mulți juriști un ultim avertisment al Curții înaintea unei hotărâri pilot contra Moldovei), CtEDO accentua despre necesitatea introducerii unor remedii naționale efective, care să permită autorităților naționale atât să constate în substanță încălcarea prevederilor Convenției și să dispună încetarea încălcării, cât și să acorde o despăgubire. Prin urmare, Curtea a extins aplicabilitatea soluției date dincolo de cauza concretă, acoperind astfel toate cauzele similare care invocă aceeași problemă.

La șase luni de la pronunțarea hotărârii *Șișanov* contra R. Moldova, un mecanism de reparare a prejudiciului pentru condiții precare de detenție exista, însă doar pe hârtie, sub forma unui proiect de lege supus consultărilor publice. Acesta se referea la completarea Codului de procedură penală cu câteva articole. Remediu, elaborat atunci de Ministerul Justiției, consta în posibilitatea depunerii în instanță a plângerii împotriva administrației instituției de detenție referitor la condițiile care afectează grav drepturile condamnatului sau prevenitului (persoană aflată în arest preventiv), prevăzute în art. 3 al CEDO.

Remediul preventiv presupunea obligarea de către instanță a administrației penitenciarului să înlăture într-un anumit timp condițiile precare constatate. De

cealaltă parte, mecanismul compensatoriu includea mai multe posibilități de reparare a prejudiciului și a cheltuielilor judiciare.

O posibilitate consta în reducerea pedepsei, calculându-se de la 1 la 3 zile reduceri pentru 10 zile de detenție în condiții precare, în dependență de gravitatea condițiilor.

În cazul în care pedeapsa rămasă nu permitea deducerea integrală a pedepsei reduse, deținutul putea solicita în privința perioadei restante o despăgubire bănească – până la două unități convenționale pentru o zi de detenție.

Documentul a fost votat în primă lectură abia în decembrie 2016, iar în lectură finală, peste un an, în iulie 2017. Mecanismul, însă, nu a fost pus în aplicare imediat, ci amânat pentru încă un an și jumătate. S-a întâmplat după ce un fost deputat democrat a propus un amendament, privind intrarea în vigoare a modificărilor la 1 ianuarie 2019, pe motiv că proiectul presupunea cheltuieli financiare care nu au fost incluse în buget în 2017 și care trebuiau planificate.

Între timp, judecătorii CtEDO continuau să recepționeze plângeri de la persoanele aflate în custodia sistemului penitenciar din R. Moldova.

La sfârșit de 2018, cu câteva zile înainte de a intra în vigoare mecanismul prevăzut de Ministerul Justiției, acesta a fost „redactat” prin amendamentele altor doi deputați democrați, remediul fiind inspirat din experiența internațională, precum cea a României și Italiei, și adaptat la particularitățile R. Moldova.

În redacție finală, proiectul presupunea că plângerea referitoare la condițiile de detenție se depune pe parcursul detenției în condiții contrare prevederilor art.3 din convenție sau în termen de 6 luni de la data când persoana nu mai este deținută în astfel de condiții, dar nu mai târziu de patru luni de la eliberarea din închisoare.

Mecanismul stabilea că plângerile urmau a fi examinate de judecătorul de instrucție în maximum trei luni, că sarcina probațiunii lipsei de încălcare a condițiilor de detenție invocate de autorul plângerii îi revine reprezentantului administrației instituției penitenciare și că acesta prezintă instanței de judecată în scris, în termen de 10 zile, un raport în care răspunde la toate pretențiile invocate de condamnat sau prevenit în plângere, cu menționarea măsurilor întreprinse pentru înlăturarea condițiilor de detenție contestate.

În lege era stipulat că la evaluarea condițiilor de detenție, instanța de judecată dă apreciere atât probelor prezentate de părți, cât și rapoartelor instituțiilor naționale și internaționale în domeniu, ține cont de efectele cumulative ale condițiilor generale raportate la caracteristicile individuale respective ale condamnatului sau ale prevenitului, precum și de perioada în care condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condițiile contestate.

Potrivit acestuia, spre deosebire de modelul din România, unde este expres stabilit ce reprezintă relele tratamente, care sunt condițiile inumane și degradante și în ce situații persoana poate solicita aplicarea mecanismului compensatoriu, legislația R. Moldova conține doar noțiuni generale și se limitează doar la invocarea „condițiilor care afectează drepturile condamnatului sau ale prevenitului, garantate de art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”.

Mecanismul introdus prin Legea nr. 272 din 29.11.2018, a devenit funcțional începând cu 1 ianuarie 2019. Astfel, în Republica Moldova, a fost instituit în premieră,

remediul național de constatare în substanță a încălcării prevederilor art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), așa cum acest remediu a fost cerut de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în numeroasele hotărâri ale sale contra Republicii Moldova și în special în cauza Șişanov c. Moldovei (cererea nr. 11353/06).

La fel, prin Legea nr. 272/2018, Codul de procedură penală a fost amendat prin introducerea articolelor 473² - 473⁴, care reglementează modul de soluționare a plângerii privind violarea în substanță a art. 3 CEDO prin detenția în condiții inumane și degradante, inclusiv soluțiile pe care le poate oferi instanța în cazul în care va constata o eventuală violare.

În acest fel, prin Legea nr. 163 din 20.07.2017, au fost introduse modificări la art. 385 din Codul de procedură penală prin completarea articolului cu alineatele (5) și (6), instituind astfel un instrument de reducere a pedepsei penale odată cu pronunțarea sentinței de condamnare dacă persoana plasată în arest preventiv a fost deținută în condiții precare de detenție (institut devenit funcțional începând cu data de 20 decembrie 2017).

Potrivit datelor furnizate de Administrația Națională a Penitenciarelor (ANP), în primele opt luni ale anului 2019, în instanțe au fost depuse 2 362 de cereri privind aplicarea mecanismului compensatoriu, și 147 de solicitări privind aplicarea art. 385 alin. 5 din Codul de procedură penală, în vigoare din decembrie 2017, care prevedea că în cazul constatării încălcării drepturilor privind condițiile de detenție, garantate de art.3 din Convenție, reducerea pedepsei se va calcula în felul următor: două zile de închisoare pentru o zi de arest preventiv.

În urma monitorizării implementării mecanismului creat, prin prisma datelor statistice ale Administrației Naționale a Penitenciarelor, s-a constatat că până la data de 10.02.2020, au fost înregistrate 5372 plângeri ale deținuților cu privire la condițiile precare de detenție din instituțiile penitenciare din țară, din totalul de aproximativ 6700 deținuți aflați în custodia statului, ceea ce reprezintă un indicator alarmant.

Din numărul total de plângeri adresate au fost examinate aproximativ 3445, iar soluții au fost pronunțate în cazul a 2402 de plângeri, după cum urmează:

- admise – 1471, admise parțial – 102, respinse – 496, încetate – 71,
- declinate după competență – 367, inadmisibile – 7.

Numărul cererilor de recurs depuse - 565

Numărul cererilor de recurs examinate – 164.

Cuantumul despăgubirii bănești constituia - 1.639.985,00 (lei).

O altă informație relevantă pentru subiectul dat ține de repartizarea teritorială pe penitenciare a plângerilor depuse de către persoanele deținute împotriva condițiilor de detenție. Astfel, conform datelor Administrației Naționale a Penitenciarelor, cele 5372 de plângeri depuse au parvenit practic uniform de la toate cele 17 penitenciare (cu excepția notabilă a Penitenciarului 10), după cum urmează: Penitenciarul 1 - 307 Penitenciarul 2 - 250 Penitenciarul 3 - 477 Penitenciarul 4 - 460 Penitenciarul 5 - 163 Penitenciarul 6 - 363 Penitenciarul 7 - 146 Penitenciarul 8 - 113 Penitenciarul 9 – 460, Penitenciarul 10 - 1 Penitenciarul 11 - 249 Penitenciarul 12 - 103 Penitenciarul 13 - 648 Penitenciarul 15 - 238 Penitenciarul 16 - 122 Penitenciarul 17 - 100 Penitenciarul 18 - 656. Din totalul de 1471 plângeri admise de instanța de judecată, repartizarea pe penitenciare este următoarea: Penitenciarul 1 - 173 Penitenciarul 2 - 70 Penitenciarul 3 -

280 Penitenciarul 4 - 190 Penitenciarul 5 - 96 Penitenciarul 6 - 46 Penitenciarul 7 - 10 Penitenciarul 8 - 15 Penitenciarul 9 - 155 Penitenciarul 10 - 1 Penitenciarul 11 - 34 Penitenciarul 12 - 19 Penitenciarul 13 - 52 Penitenciarul 15 - 90 Penitenciarul 16 - 24 Penitenciarul 17 - 15 Penitenciarul 18 - 200.

Suplimentar, în procesul de implementare a remediului compensator, practicienii au semnalat o serie de deficiențe legislative, care, în ansamblu, au generat o practică neuniformă de aplicarea a acestuia și a permis reducerea pedepsei privative de libertate în privința unui număr alarmant de persoane deținute.

Prin urmare, pentru a nu afecta procesul de realizare a scopului pedepsei penale și a activităților de resocializare și reintegrare demarate de către instituțiile penitenciare, a fost propusă suspendarea aplicării de către instanțele de judecată a reducerii pedepsei condamnatului deținut în condiții precare de detenție, conform prevederilor art. 385 alin. (5), art. 473² alin. (3) și 473⁴ alin. (4) din Codul de procedură penală, până la data de 1 septembrie 2020, perioadă în care urma să se efectueze o analiză comprehensivă în privința următoarelor aspecte:

- 1) identificarea soluțiilor legislative în scopul înlăturării deficiențelor sesizate în procesul de implementare a remediului compensator;
 - 2) analiza practicii statelor în care se implementează remediul compensator;
 - 3) crearea mecanismului de evaluare și sistematizare a condițiilor materiale de detenție din instituțiile penitenciare.
3. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi.

II. Date statistice privind activitatea Curții de Apel Bălți pentru perioada anului 2020

Conform datelor statistice, în perioada nominalizată în cadrul Curții de Apel Bălți au fost examinate 374 cauze penale, dintre care:

- *emiterea unei hotărâri noi - 37 cauze (9,90%),*
- *rejudicare - 83 cauze (22,20%),*
- *fără modificări - 246 cauze (65,78%),*
- *după competență - 8 (2,14%).*

Făcînd o analiză comparativă a cauzelor penale cu privire la examinarea plîngerilor condamnaților împotriva administrației instituțiilor penitenciare referitor la condițiile de detenție, în perioada anului 2019 s-au examinat 81 cauze.

Astfel, se observă o tendință de creștere a numărului de cereri depuse de către condamnați împotriva administrației, referitor la condițiile precare de detenție, ceea ce reprezintă un indicator alarmant.

Judecătorii Colegiului Penal în perioada raportată au soluționat:

1. Ion Talpa – 21 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 7 (33,34 %), fără modificări - 10

- rejudecare – 3, după competență – 1
2. Svetlana Șleahțiți - 33 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 2 (6,06 %), fără modificări - 16
 - rejudecare – 14, după competență – 1
 3. Oxana Mironov - 34 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 10 (29,42 %), fără modificări - 18
 - rejudecare – 6
 4. Gheorghe Scutelnic - 33 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 3 (9,09 %)
 - fără modificări - 30
 5. Oleg Moraru - 29 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 7 (24,14 %), fără modificări - 18
 - rejudecare – 2, după competență – 2
 6. Viorel Pușcaș - 27 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 4 (14,82 %), fără modificări - 20
 - rejudecare – 2, după competență – 1
 7. Ala Rotaru - 24 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 1 (4,17 %), fără modificări - 18
 - rejudecare – 4, după competență – 1
 8. Ruslana Burdeniuc - 35 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 1 (2,86 %), fără modificări - 23
 - rejudecare – 10, după competență – 1
 9. Dumitru Pușca - 36 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 1 (2,78 %), fără modificări - 30
 - rejudecare – 5
 10. Angela Revenco - 28 cauze examinate, dintre care:
 - fără modificări - 20
 - rejudecare – 8
 11. Eduard Rățoi - 33 cauze examinate, dintre care:
 - fără modificări - 22
 - rejudecare – 11
 12. Ghenadie Liulca - 41 cauze examinate, dintre care:
 - hotărîre nouă – 1 (2,44 %), fără modificări - 21
 - rejudecare – 18, după competență – 1

Indicăm care sunt indicii statistici privind examinarea plîngerilor împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței CEDO, afectează drepturile condamnatului garantate de art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, împotriva încheierilor instanțelor de fond din raza de activitate a Curții de Apel Bălți, pentru perioada anului 2020.

Judecătoria Briceni: 208 cauze examinate, dintre care:

- hotărîre nouă – 24 (11,54%),
- fără modificări – 148,
- rejudecare – 36;

Judecătoria Soroca: 127 cauze examinate, dintre care:

- hotărîre nouă – 8 (6,30%),
- fără modificări – 85,
- rejudecare – 34;

Judecătoria Bălți: 37 cauze examinate, dintre care:

- hotărîre nouă – 4 (10,81%),
- fără modificări – 12,
- rejudecare – 13,
- după competență – 8;

Judecătoria Chișinău, sediu Ciocana: 2 cauze examinate, dintre care:

- hotărîre nouă – 1,
- fără modificări – 1.

III. Practica judiciară de examinare a plîngerilor ce vizează condițiile de detenție

Din totalul deciziilor examinate de către Curtea de Apel Bălți în perioada de referință, 37 din ele au fost casate total sau parțial, cu emiterea unei noi hotărîri, din următoarele considerente:

1) Au fost întîlnite cazuri de aplicare eronată de către instanța de fond a normelor de drept în privința unor chestiuni esențiale din speță, precum și în mod pripit fiind constatate perioadele în care inculpatul s-a deținut în penitenciar cu statut de prevenit.

Colegiul penal a reținut că instanțele de fond comit erori la calcularea zilelor care urmau a fi reduse din termenul pedepsei definitive stabilite inculpatului, fiind constatată lipsa unei delimitări dintre cerințele preveniților și condamnaților, căror le sunt

aplicabile prevederile art.385 alin.(5), (6) CPP al RM ce se referă la reducerea pedepsei penale.

În unele cazuri instanțele de fond nu dau deplină eficiență reglementărilor legale ce se referă la obiectul plîngerii condamnatului, care au efect determinant în privința constatării statutului persoanei în calitate de prevenit sau condamnat, în diferite perioade de timp indicate în plîngerea petentului, iar de acestea depinde aplicarea corectă a normei procesual penale privind reducerea termenului de pedeapsă a persoanei care execută pedeapsa cu închisoare.

Art.473⁴ alin.(1), (2) CPP, prevede că, la evaluarea condițiilor de detenție, instanța de judecată dă apreciere atît probelor prezentate de părți, cît și rapoartelor instituțiilor naționale și internaționale în domeniu. (2) La evaluarea condițiilor de detenție, instanța de judecată ține cont de efectele cumulative ale condițiilor generale raportate la caracteristicile individuale respective ale condamnatului sau ale prevenitului, precum și de perioada în care condamnatul sau prevenitul a fost deținut în condițiile contestate.

În acest sens se reține că, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a menționat în nenumărate rânduri în practica sa, inclusiv instituită în cauzele contra Moldovei că, articolul 3 al Convenției consfințește una din cele mai fundamentale valori ale unei societăți democratice. Acesta interzice, în termeni absoluți, tortura și tratamentele sau pedepsele inumane ori degradante, indiferent de circumstanțe și de comportamentul victimei (cauza Mozer c.Republicii Moldova și Rusiei, 23.02.2016, § 117; cauza Rotaru c.Moldovei, 15.02.2011, § 30; cauza Ciorap c.Moldovei, 19.06.2007, § 62).

Cu titlu de exemplu, poate fi adusă decizia Curții de Apel Bălți prin care a fost examinat în ședință publică prin intermediul teleconferinței în ordine de recurs, recursul reprezentantului Penitenciarului nr.2 Lipcani, declarat împotriva încheierii Judecătoriei XX, sediul XY, privind examinarea plîngerii condamnatului T. I., împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței CEDO, afectează drepturile condamnatului garantate de art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Condamnatul T.I. a depus o cerere în adresa Judecătoriei XX, sediul XY împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței CEDO, afectează drepturile condamnatului garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, privind constatarea încălcării condițiilor de detenție pentru perioadele în care s-a deținut cu statut de prevenit în Penitenciarul nr. 13 Chișinău, Penitenciarul nr. 11 Bălți și Penitenciarul nr. 2 Lipcani pentru care solicită reducerea termenului de pedeapsă potrivit art. 385 alin. 5 Cod de Procedură Penală.

Per total, pentru toate perioadele condamnatul T.I. a solicitat constatarea aflării în locurile de detenție în condiții inumane contrar prevederilor art.3 CEDO pe o perioadă de 724 zile, motivînd că, pe tot parcursul arestului preventiv, s-a deținut în condiții inumane și degradante, ce contravin drepturilor asigurate de art. 3 al Convenției.

În afară de pretinsele condiții precare indicate, condamnatul T. I. a menționat despre tortura aplicată în privința acestuia de către alți deținuți soldată, potrivit raportului de constatare medico-legală din 26.04.2019, cu leziuni corporale ușoare.

Instanța de fond, prin încheierea din 20.09.2019 a dispus reducerea a 697 zile din termenul pedepsei definitive stabilite lui T.I. prin decizia CAB din 28.11.2018 sub formă de închisoare pe un termen de 8 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții în cadrul organelor de drept pe un termen de 10 (zece) ani, cu executarea acesteia în penitenciar de tip închis.

Împotriva încheierii emise în prima instanță, reprezentantul Penitenciarului nr.2 Lipcani a depus recurs, prin care a solicitat admiterea acestuia, casarea integrală a încheierii Judecătorei XX din 20.09.2019 privind admiterea încălcării condițiilor de detenție și reducerea pedepsei condamnatului T. I., cu dispunerea rejudecării cauzei în instanța de fond.

În ședința instanței de recurs care a avut lor prin intermediul teleconferinței, condamnatul a pledat pentru respingerea recursului depus de către administrația penitenciarului, cu menținerea fără modificări a încheierii recurate.

Fiind verificate temeinicia argumentelor invocate de recurent în raport cu materialele puse la dispoziția instanței de recurs, fiind ascultate opiniile participanților la proces, Colegiul Penal a ajuns la concluzia că recursul declarat urmează a fi admis, din alte motive decât cele invocate, cu casarea integrală a încheierii emisă de prima instanță, rejudecarea cauzei cu pronunțarea unei noi hotărâri.

Colegiul penal a constatat aplicarea eronată de către instanța de fond a normelor de drept în privința unor chestiuni esențiale speței în cauză, precum și în mod pripit a constatat perioadele în care T. I. s-a deținut în penitenciar cu statut de prevenit. La caz, instanța de fond nu a dat deplină eficiență reglementărilor legale ce se referă la obiectul plîngerii condamnatului T. I., care au efect determinant în privința constatării statutului persoanei în calitate de prevenit sau condamnat, în diferite perioade de timp indicate în plîngerea petentului, iar de acestea depinde aplicarea corectă a normei procesual penale privind reducerea termenului de pedeapsă a persoanei care execută pedeapsa cu închisoare.

Reieșind din stipulările indicate în decizie, Colegiul penal statuează că, arestarea preventivă, ca măsură preventivă, poate fi aplicată și prelungită doar în cadrul urmăririi penale și a judecării fondului cauzei penale, și doar pînă la pronunțarea unui verdict de condamnare a persoanei. În desfășurarea acestei concepții, ținînd cont de prevederile art.385 alin.(5) Cod de procedură penală și împrejurările existente în prezenta speță, Colegiul penal a stabilit că, reducerea pedepsei condamnatului potrivit modului stabilit de art.385 alin.(5) Cod de procedură penală, era aplicabilă pentru perioada aflării lui T. I. în arest preventiv, care se sfîrșește *de jure* la data pronunțării sentinței de condamnare din 11.08.2017.

Prin urmare, deținerea sub arest a lui T. I. în Penitenciarul nr.13 Chișinău și Penitenciarul nr.11 Bălți pînă la pronunțarea sentinței din 11.08.2017, constituia arestare preventivă. În cazul constatării în această perioadă a condițiilor de detenție care, conform jurisprudenței CEDO, afecta drepturile condamnatului garantate de art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, reducerea termenului de pedeapsă stabilit prin decizia Curții de Apel Bălți din 28.11.2018, se va face potrivit modului stabilit de lege.

Prin urmare, deținerea lui T. I. în penitenciar ulterior emiterii sentinței de condamnare, adică după 11.08.2017, nu constituia măsură preventivă – arest preventiv

în sensul art.185 Cod de procedură penală și art.5 alin.(1) lit.c) CEDO. În cazul constatării în această perioadă a condițiilor de detenție care, conform jurisprudenței CEDO, afectează drepturile condamnatului garantate de art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, reducerea termenului de pedeapsă urma să se facă potrivit modului stabilit de art.473⁴ alin.(4) – (5) Cod de procedură penală.

Din conținutul materialelor cauzei, potrivit raportului din 15.08.2019 întocmit de administrația Penitenciarului nr.2 Lipcani, Colegiul penal a constatat deținerea lui T. I. cu statut de prevenit în Penitenciarul nr.13 Chișinău în următoarea perioadă de timp: de la 01.03.2017 pînă la 16.03.2017 (15 zile). Cu același statut de prevenit, T. I. s-a deținut în Penitenciarul nr.11 Bălți de la 16.03.2017-20.07.2017 (126 zile) și de la 21.07.2017 pînă la 11.08.2017 (21 zile).

Perioada totală în care T. I. s-a deținut ca **prevenit** în instituțiile penitenciare este de 162 (una sută șaiszeci și două) zile.

S-a constatat deținerea condamnatului T. I. cu statut de **condamnat** în următoarele perioade: de la 11.08.2017 pînă la 04.02.2019 (541 zile) în Penitenciarul nr.11 Bălți, și de la 04.02.2019 pînă la 21.08.2019 (197 zile) în Penitenciarul nr.2 Lipcani, perioada totală fiind de 738 (șapte sute treizeci și opt) zile.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a menționat în nenumărate rânduri în practica sa, inclusiv instituită în cauzele contra Moldovei că, articolul 3 al Convenției consfințește una din cele mai fundamentale valori ale unei societăți democratice. Acesta interzice, în termeni absoluți, tortura și tratamentele sau pedepsele inumane ori degradante, indiferent de circumstanțe și de comportamentul victimei (cauza Mozer c. Republicii Moldova și Rusiei, 23 februarie 2016, § 117; cauza Rotaru c. Moldovei, 15 februarie 2011, §30; cauza Ciorap c. Moldovei, 19 iunie 2007, § 62).

Totodată, statul trebuie să asigure ca persoana să fie deținută în condiții, care sunt compatibile cu respectarea demnității sale umane, ca modul și metoda de executare a pedepsei să nu cauzeze persoanei suferințe sau dureri de o intensitate care să depășească nivelul de suferință inerent detenției și că având în vedere exigențele detenției, sănătatea și integritatea persoanei să fie în mod adecvat asigurate, printre altele, prin acordarea asistenței medicale necesare (cauza Kudla c. Poloniei, 26.10.2000, § 94). Atunci când sunt evaluate condițiile de detenție, trebuie luate în considerație efectele cumulative ale acestor condiții, precum și durata detenției (Ostrovar c. Moldovei, 13.09.2005, § 80).

Ținând cont de cele expuse supra, în continuare, instanța de fond a menționat, că va da o apreciere condițiilor de detenție invocate de către autorul plângerii, coroborate la poziția autorităților instituției penitenciare consemnată în raportul anexat la materialele cauzei, prin prisma principiilor generale stabilite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu referire la încălcarea art. 3, care prevede că „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante”.

Potrivit raportului prezentat de administrația Penitenciarului nr.2 Lipcani, în partea ce ține de condițiile de detenție din Penitenciarul nr.13 Chișinău, se consideră că deținutul T. I. a fost asigurat cu minimul necesar pentru trai.

În partea ce ține de detenția lui T. I. în Penitenciarul nr.11 Bălți, acesta în perioada de timp 16.03.2017-04.02.2019 a fost asigurat cu toate obiectele de toaletă și menaj pentru deținuți, conform HG nr. 609 din 29.05.2006.

Colegiul penal, a constatat aflarea lui T. I., cu statut de condamnat, în condiții de detenție provizorie contrar prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în perioadele: 11.08.2017-04.02.2019 (541 zile) în Penitenciarul nr.11 Bălți, iar în Penitenciarul nr.2 Lipcani de la 04.02.2019-21.08.2019 (197 zile), perioada totală de deținere a lui T. I., cu statut de condamnat, în condiții precare în penitenciar este de 738 zile.

Astfel, în argumentele expuse supra, s-a constatat că dificultățile cu care s-a confruntat T.I. pe parcursul detenției sale în Instituțiile Penitenciare au depășit nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și au atins pragul de severitate contrar articolului 3 din Convenție, aceste condiții fiind suficiente pentru constatarea încălcărilor admise în penitenciarele vizate.

Fiind constatată aflarea lui T. I. ca prevenit în condiții contrare art.3 din Convenție, Colegiul penal, în condițiile art.385 alin.(5) Cod de procedură penală a dispus reducerea termenului de pedeapsă cu 324 (trei sute douăzeci și patru) zile pentru perioada de 162 (una sută șaiszeci și două) zile, în care s-a deținut ca prevenit contrar art.3 al Convenției în Penitenciarul nr.13 Chișinău și în Penitenciarul nr.11 Bălți, calculându-se reducerea a două zile de închisoare pentru o zi de arest preventiv.

În condițiile art.473⁴ alin.(4) Cod de procedură penală, Colegiul penal a dispus reducerea pedepsei condamnatului T. I., cu 222 (două sute douăzeci și două) zile pentru perioada de 738 (șapte sute treizeci și opt) zile, în care condamnatul s-a aflat în detenție contrar art.3 al Convenției în Penitenciarul nr.11 Bălți și Penitenciarul nr.2 Lipcani, calculându-se 3 zile de reducere pentru 10 zile de detenție.

Astfel pedeapsa definitivă a condamnatului T. I. de 8 (opt) ani închisoare, numită prin Decizia Curții de Apel Bălți la 28.11.2018, s-a redus în total cu 546 (cinci sute patruzeci și șase) zile.

La cazul din speță, instanța de apel a considerat că, reducerea stabilită este una adecvată și suficientă, bazată pe o justă și echitabilă evaluare a circumstanțelor de fapt și pe o legătură rezonabilă de cauzalitate dintre prejudiciul cauzat și recompensa instituită, și care va avea efectul compensatoriu proporțional circumstanțelor constatate.

2) Un alt motiv de casare parțială a încheierii a fost întâlnit în cazul respingerii despăgubirii stabilite condamnatului pentru perioada rămasă.

Drept exemplu, poate fi adusă decizia Curții de Apel Bălți prin care a fost casată încheierea primei instanțe în latura încasării despăgubirilor.

În fapt, la data de 03.05.2019, în adresa Judecătorei XX a parvenit spre examinare cauza penală în baza plângerii condamnatului/prevenitului B. A. împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție.

Prin încheierea judecătoreii XX din 14 februarie 2020 a fost admisă plângerea condamnatului B. A. împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului, garantate de art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

S-a constatat faptul că B. A. a fost deținut în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în Penitenciarul nr.11-Bălți în total 538 zile, dintre care 59 zile în calitate de prevenit (în perioada 24.12.2005-21.02.2006) și 479 zile în calitate de condamnat (în perioada 21.02.2006-15.05.2007, 25.03.2012-25.04.2012).

În condițiile art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală, s-a redus pedeapsa condamnatului B. A. cu 118 (una sută optsprezece) zile pentru perioada de 59 zile, în care s-a deținut în calitate de prevenit în Penitenciarul nr.11-Bălți, cu calcularea a două zile de închisoare pentru o zi de arest preventiv.

În condițiile art. 473⁴ alin. (4) din Codul de procedură penală, s-a redus pedeapsa condamnatului B. A. cu 141 (una sută patruzeci și una) zile pentru perioada de 470 zile, în care s-a deținut în calitate de condamnat în Penitenciarul nr.11-Bălți, cu calcularea trei zile de reducere pentru fiecare 10 zile de detenție.

Termenul pedepsei definitive de 21(douăzeci și unu) ani închisoare, stabilit prin încheierea Judecătoreii Soroca din 11.11.2011, s-a redus în total cu 259 (două sute cincizeci și nouă) zile.

În privința perioadei rămase de 9 (nouă) zile, calculate în condițiile art. 473⁴ alin. (4) din CPP, cu titlu de despăgubire, s-a acordat condamnatului B. A. suma în mărime de 450 (patru sute cincizeci) lei, cu calcularea a câte o unitate convențională pentru fiecare zi în care condamnatul a suferit încălcarea condițiilor de detenție.

Încheierea instanței de fond a fost contestată cu recurs de către reprezentantul Penitenciarului care a solicitat admiterea recursului, casarea încheierii Judecătoreii XX din 14 februarie 2020 în partea reducerii pedepsei cu 259 zile pentru perioada în care condamnatul s-a aflat în detenție în Penitenciarul nr.11 Bălți în calitate de prevenit și de condamnat precum și în partea ce vizează acordarea despăgubirii bănești în sumă de 450 lei.

Fiind audiați participanții la proces, verificând argumentele invocate în recurs precum și legalitatea și temeinicia încheierii atacate, Colegiul penal a ajuns la concluzia că recursul declarat de către directorul interimar, reprezentantul Penitenciarului urmează a fi admis, cu casarea parțială a încheierii instanței de fond, rejudecarea cauzei și emiterea unei noi hotărâri reieșind din următoarele considerente.

În conformitate cu prevederile art. 473² alin. (1), (2) CPP, plângerea împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului sau ale prevenitului, garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, poate fi înaintată de către condamnat sau prevenit, personal sau prin intermediul unui avocat, la instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția penitenciară în care se deține condamnatul sau prevenitul ori, după caz, din care a fost eliberat. (2) Plângerea referitoare la condițiile de detenție menționate la alin. (1) trebuie să conțină datele privind perioada și locul

detenției, precum și descrierea detaliată a condițiilor materiale care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului, cu solicitarea de a obliga administrația instituției penitenciare să înlăture condițiile materiale contestate. La plângere pot fi anexate explicațiile altor condamnați sau preveniți, copiile plângerilor anterioare, adresate administrației instituției penitenciare sau autorităților de supraveghere și răspunsurile lor, alte probe relevante. Concomitent cu depunerea plângerii, se expediază o copie a acesteia, cu anexarea materialelor respective, către organul care pune în executare sentința sau încheierea.

Potrivit alin. (3) aceluiași articol, condamnații care au fost deținuți cel puțin 10 zile în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, drepturi care reies din obligația statului de a asigura condițiile de detenție, pot solicita, cu titlu de despăgubiri, reducerea pedepsei.

Instanța de fond a indicat că, potrivit materialelor cauzei, condamnatul B. A. s-a aflat în detenție în Penitenciarul nr.11- Bălți în total 538 zile în următoarele perioade de timp:

-în perioada 24.12.2005-15.05.2007 (total 507 zile)

-în perioada 25.03.2012-25.04.2012 (total 31 zile).

Colegiul penal a menționat că, instanța de judecată just a stabilit că plângerea înaintată de condamnatul că B. A., este depusă în termen de 6 luni de la data când nu mai invocă că este deținut în astfel de condiții, iar în asemenea împrejurări, cu trimitere la faptul că art. 473², art. 473³ și art.473⁴ CPP au fost introduse prin Legea nr.272 din 29.11.2018, în vigoare 01.01.2019, se constată că prevederile art. 473² alin.(5) din Codul de procedură penală au fost respectate pe deplin.

Prin urmare, la analiza condițiilor de cazare a deținutului, instanța de fond a făcut trimitere pe lângă actul normativ Codul de Executare și anume art.225, precum și la Hotărârea Guvernului nr. 583 din 26 mai 2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați, care în punctul 464 stipulează că *"Fiecare deținut se asigură cu spațiu de cazare în mărime nu mai mică de 4 metri pătrați", care trebuie să fie iluminat natural și artificial, încălzit și ventilat conform normativelor de construcții*".

Colegiul penal a remarcat că, dificultățile cu care s-a confruntat condamnatul B. A. pe parcursul detenției sale în Penitenciarul nr.11-Bălți (în perioada 24.12.2005-15.05.2007, 25.03.2012-25.04.2012) au depășit nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și au atins pragul de severitate contrar art.3 din Convenție, aceste condiții fiind suficiente pentru constatarea încălcărilor admise în penitenciarele vizate, fapt corect constatat de către instanța de judecată.

Astfel, Colegiul penal a reiterat că instanța de fond corect a stabilit că condamnatul B. A. s-a aflat în condiții de detenție contrar prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în Penitenciarul nr.11-Bălți în total 538 zile, dintre care 59 zile în calitate de prevenit și 479 zile în calitate de condamnat.

În rezultat instanța just a calculat pentru perioada detenției lui B. A. deținându-se în calitate de prevenit în Penitenciarul nr.11 - Bălți (în perioada 24.12.2005 - 21.02.2006) - două zile de închisoare pentru o zi de arest preventiv,

precum și pentru perioada detenției acestuia în calitate de condamnat în Penitenciarul nr.11-Bălți (în perioada 21.02.2006-15.05.2007, 25.03.2012-25.04.2012)-trei zile de reducere pentru fiecare 10 zile de detenție, astfel încât termenul pedepsei definitive de 21 (douăzeci și unu) ani închisoare, stabilit prin încheierea Judecătoriei XX din 11.11.2011, să se reducă cu 118 (una sută optsprezece) zile pentru perioada detenției acestuia în calitate de prevenit și cu 141 (una sută patruzeci și una) zile pentru perioada detenției acestuia în calitate de condamnat, **în total cu 259 (două sute cincizeci și nouă) zile.**

Colegiul penal însă nu a susținut soluția în partea încasării sumei în mărime de 450 lei pe perioada de 9 zile dat fiind faptul că condamnatul B. A. încă urmează să ispășească pedeapsa și este în drept pe parcursul executării pedepsei de a depune o altă cerere privitor la condițiile de detenție inclusiv pentru zilele menționate care pot fi incluse în altă perioadă de timp.

TEMEIURILE DE REJUDECARE:

Din totalul de cauze examinate pentru perioada anului 2020 (374 cauze), 83 din ele au fost casate cu trimiterea cauzelor la rejudecare, din următoarele motive:

1. Fiind studiate încheierile instanțelor de fond, colegiul penal al Curții de Apel Bălți a reținut în calitate de temei pentru casarea hotărârii judiciare faptul că, soluția instanței din dispozitiv, nu corespunde motivelor expuse în partea descriptivă a încheierii, relevându-se examinarea cauzei în lipsa unei aprecieri obiective a aspectelor de fapt și de drept, în lipsa unei analize complete, în ansamblu și sub toate aspectele a împrejurărilor cazului, fapt ce denotă netemeinicia încheierii judecătorului de instrucție.

În fapt, prin încheierea Judecătoriei XX a fost admisă plângerea condamnatului M. R., și în temeiul art.385 alin.(5) CPP, în privința acestuia a fost constatată încălcarea art. 3 CEDO, invocându-se că pedeapsa urmează a fi redusă cu 256 zile. Totodată în temeiul art.473² CPP, s-a constatat că condamnatul M. R. a fost deținut în Penitenciarul 11 Bălți în condiții contrare prevederilor art.3 CEDO, ca rezultat i s-a redus perioada de pedeapsă penală cu 205 zile.

Colegiul a reținut că judecătorul de instrucție a constatat faptul deținerii inculpatului în Penitenciarul nr.11 Bălți, în calitate de prevenit, timp de 256 zile (21.08.2015-03.03.2016). Ulterior, aplicând prevederile art.385 alin.(5) CPP, instanța a obținut 512 zile de închisoare compensate, fără a explica mecanismul de calcul, însă ca urmare a redus pedeapsa cu 256 zile.

Totodată, judecătorul de instrucție a constatat faptul deținerii lui M. R. în Penitenciarul nr.11 Bălți, în calitate de condamnat, timp de 1026 zile (03.05.2016-14.11.2017 și 15.04.2019-25.06.2020). Ulterior, aplicând prevederile art.473² CPP, instanța a obținut 206 zile de reducere, calculându-le din 1013 zile executate în penitenciarul nr.11 Bălți, deși inițial a constatat aflarea lui M. R. în condiții inumane și degradante în acest penitenciar timp de 1026 zile.

În lumina celor evidențiate Colegiul penal a considerat că soluția instanței este defectuos motivată, încheierea dobândind caracter contradictoriu, ce constituie temei pentru recurs, prevăzut la art.444 alin.(1) pct.6) CPP, Colegiul considerând oportun de

a remite cauza la rejudecare în prima instanță, în alt complet de judecată, în vederea înlăturării neconcordanțelor menționate prin examinarea și aprecierea aspectelor de fapt și de drept ale cauzei.

2. Un alt temei pentru casarea hotărârii judiciare este și faptul că instanța a judecat cauza în lipsa unei aprecieri obiective a aspectelor de fapt și de drept, nefiind luate în considerație toate solicitările condamnatului cu privire la constatarea condițiilor de detenție ca fiind inumane și degradante, atât din Penitenciarul nr.11 Bălți, cât și din Penitenciarul nr.2 Lipcani.

La caz, apărătorul-recurent în cererea înaintată, precum și condamnatul V. A. în ședința de judecată, au menționat că instanța a respins solicitarea acestora de a fi verificate condițiile de detenție, pretins inumane și degradante, din Penitenciarul nr.2 Lipcani, fapt ce a determinat respingerea nejustificată a plângerii inițiale, ca fiind depusă cu încălcarea termenului.

Colegiul penal a susținut poziția recurentului și a menționat că, odată ce condamnatul V. A., prin modificarea cerințelor din plângerea inițială, a pretins că i-au fost în continuare încălcate drepturile privitor la condițiile de detenție din Penitenciarul nr.2 Lipcani, în cazul din speță, instanța de judecată urma să pună în discuție cerința respectivă, să solicite reprezentantului instituției penitenciare prezentarea raportului în acest sens, după care să se expună concomitent asupra pretinselor încălcări a condițiilor de detenție invocate de V. A. Or, examinarea simultană a cerințelor condamnatului cu privire la condițiile de detenție din cadrul Penitenciarului nr.11 Bălți, cât și a celor invocate ulterior referitor la condițiile de detenție din cadrul Penitenciarului nr.2 Lipcani, este determinată de caracterul interdependent al acestor cerințe, inclusiv și sub aspectul prescrierii, recurentul invocând că prin transferarea condamnatului din Penitenciarul nr.11 Bălți în Penitenciarul nr.2 Lipcani, lui V. A. nu i-au fost îmbunătățite condițiile, acesta în continuare fiind deținut în condiții contrare art.3 CEDO.

Respectiv, Colegiul penal a ajuns la concluzia că pentru o examinare obiectivă și multiaspectuală a cauzei, era necesară cercetarea suplimentară a tuturor cerințelor invocate de condamnat, pentru a evita încălcarea dreptului la justiție și proces echitabil de care dispune condamnatul V. A.

În lumina celor evidențiate Colegiul penal a constatat temei pentru recurs, prevăzut la art.444 alin.(1) pct.6) CPP, considerând oportun de a remite cauza la rejudecare în prima instanță, în alt complet de judecată, în vederea înlăturării neconcordanțelor menționate prin examinarea și aprecierea aspectelor de fapt și de drept ale prezentei cauze.

3. Un alt motiv de casare a încheierii cu trimiterea cauzei la rejudecare este și comiterea erorii la calcularea termenului, constatându-se că în stanța de fond nu a dat deplină eficiență circumstanțelor de fapt și de drept a cauzei, care au efect determinant în privința statutului inculpatului avînd calitate de prevenit sau condamnat în diferite perioade de timp.

Cu referire la cazul dn speță, prin încheierea Judecătoriei XX plângerea condamnatului B. A a fost admisă, dispunându-se:

- constatarea faptului, că B. A. a fost deținut în perioada 24.12.2018-10.07.2020 în Penitenciarul nr.2 Lipcani, în condiții contrare prevederilor art.3 CEDO, în total o perioadă de 564 zile în calitate de condamnat;

- în condițiile art.473⁴ alin.(4) CPP, reducerea pedepsei condamnatului B. A. cu 170 zile pentru perioada de 564 zile, în care condamnatul s-a aflat în detenție în Penitenciarul nr.2 Lipcani cu statut de condamnat, calculându-se 3 zile de reducere pentru 10 zile de detenție.

Fiind studiată încheierea contestată și ținând cont de prevederile normei citate supra, Colegiul a reținut în calitate de temei pentru casarea hotărârii judiciare faptul, că soluția instanței în partea constatării faptului *deținerii lui B. A. în perioada 24.12.2018-10.07.2020 în Penitenciarul nr.2 Lipcani, în condiții inumane și degradante cu reducerea pedepsei cu 170 zile pentru perioada de 564 zile, calculându-se 3 zile de reducere pentru 10 zile de detenție*, nu corespunde motivelor expuse în partea descriptivă a încheierii, relevându-se examinarea cauzei în lipsa unei aprecieri obiective a aspectelor de fapt și de drept, în lipsa unei analize complete, în ansamblu și sub toate aspectele a împrejurărilor cazului, în lipsa unei analize a practicii judiciare a instanțelor naționale de judecată în spețele similare, fapt ce denotă netemeinicia încheierii judecătorului de instrucție.

La materialele cauzei s-a constatat prezența Raportului nr.2/2088 din 10.07.2020, prezentat de reprezentantul Penitenciarului nr.2 Lipcani, din care se desprinde poziția instituției penitenciare referitor la pretinsele încălcări a condițiilor de detenție invocate de condamnatul B. A., fiind explicit descrise condițiile materiale în care ultimul a fost deținut în perioada 24.12.2018-10.07.2020.

Din conținutul încheierii contestate reiese, că instanța s-a referit la poziția instituției penitenciare în mod formal, însușind la propriu textul Raportului, în timp ce soluția luată și-a motivat-o prin prisma datelor din Raportul anual pentru anul 2017 al Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane și Raportul privind vizita preventivă efectuată la Penitenciarul nr.2- Lipcani pe data de 24.04.2018.

Respectiv, invocând supraaglomerarea în instituția penitenciară, instanța s-a axat exclusiv pe condițiile generale din instituțiile penitenciare redată în Raportul privind vizita preventivă efectuată la Penitenciarul nr. 2 Lipcani pe data de 24.04.2018 efectuată de membrii Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane, și nu a luat în considerație particularitățile situației individuale a condamnatului B. A. pentru perioada ulterioară, 24.12.2018-10.07.2020, în care acesta s-a deținut în Penitenciarul nr. 2 Lipcani.

În fapt, Colegiul a reținut caracterul nefondat al încheierii atacate, ce nu corespunde calității actului de justiție. Aceasta pentru că, instanța de fond a comis o eroare la calcularea zilelor care urmau a fi reduse din termenul pedepsei definitive stabilite inculpatului.

Obligația motivării oricărei hotărâri constituie o garanție pentru justițiabili, care din expunerea sistematică și logică a considerațiilor de fapt și drept pot cunoaște temeiurile ce au condus la soluția dată cauzei și pot ataca hotărârea, combătând temeiurile pe care le găsesc nefondate, înlăturând arbitrariul judecătoresc, facilitând

controlul din partea instanțelor superioare, care trebuie să cunoască temeiurile pe care se sprijină hotărârea atacată și să decidă dacă este legală și temeinică.

Mai mult ca atât, la adoptarea încheierii pe caz instanța urma să rezulte din faptul că, motivarea hotărârii implică o cunoaștere perfectă a dosarului, cu darea de răspunsuri precise la toate capetele de cerere formulate prin acțiune sau a motivelor invocate prin exercitarea unei căi de atac pe baza întregului material probatoriu, a argumentelor și raționamentelor juridice discutate în contradictoriu.

4. Un alt motiv de casare cu trimiterea cauzei la rejudecare este și expirarea termenului de prescripție de aplicare a art. 385 CPP, la caz, plângerea petiționarului fiind înregistrată peste termenul limită prevăzut pentru înaintarea unor astfel de plângeri.

Drept exemplu poate fi adusă decizia Curții de Apel Bălți prin care a fost casată încheierea instanței de fond cu trimiterea cauzei la rejudecare.

La data de 11 decembrie 2019 în judecătoria XX a fost înregistrată plângerea petiționarului T. E. împotriva administrației instituțiilor penitenciare privind constatarea încălcării condițiilor de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, și încasarea despăgubirilor în valoarea bănească.

Consideră petiționarul că, în perioada întreagă, din data deținerii și până la data eliberării, adică în decurs de 323 zile, a fost deținut în condiții inumane și degradante, contrare prevederilor art. 3 CEDO și în temeiul art. 473⁴ alin. (5) CPP are dreptul la încasarea în favoarea sa, cu titlu despăgubire a câte 2 unități convenționale pentru fiecare zi în care a suferit încălcarea condițiilor de detenție, precum și încasarea cheltuielilor aferente.

Începând cu data de 04.02.2019 și pînă la 06.11.2019, în total 276 zile, s-a deținut în Penitenciarul nr. 2 Lipcani.

Condamnatul T. E. a solicitat: 1) constatarea faptului deținerii în Penitenciarul nr. 11 Bălți și în Penitenciarul nr. 2 Lipcani în condiții contrare prevederilor art. 3 CEDO; 2) în temeiul art. 473² alin. (5) CPP, încasarea în beneficiul său cu titlu de despăgubire bănească a sumei bănești a câte 2 unități convenționale pentru 323 zile, în care, având statut de condamnat care a suferit încălcarea condițiilor de detenție, în mărime totală de 32.300 lei.

Prin încheierea Judecătoriei XX din 11.06.2020, s-a admis parțial plângerea petiționarului T. E. împotriva administrației instituțiilor penitenciare privind constatarea încălcării condițiilor de detenție și încasarea despăgubirilor în valoarea bănească. A fost constatat faptul că, T. E. a fost deținut în perioada 19 decembrie 2018 - 04 februarie 2019, în Penitenciarul nr. 11 Bălți, în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în total o perioadă de 47 (patruzeci și șapte) zile, în calitate de condamnat.

În condițiile art. 473⁴ alin. (5) CPP, s-a acordat în calitate de despăgubire petiționarului T. E., suma de bani în mărime de 2350 (două mii trei sute cincizeci) lei,

și anume, a câte o unitate convențională pentru fiecare zi, în care condamnatul a suferit încălcarea condițiilor de detenție. În rest, plângerea petiționarului împotriva administrației instituțiilor penitenciare privind constatarea încălcării condițiilor de detenție și încasarea despăgubirilor în valoarea bănească, a fost respinsă ca fiind neîntemeiată.

La 11.06.2020 avocatul în interesele condamnatului a contestat încheierea instanței de fond și a solicitat admiterea recursului, casarea încheierii și pronunțarea unei noi hotărâri prin care să fie admisă integral plângerea petiționarului și încasarea în favoarea acestuia a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi în care condamnatul a suferit încălcarea condițiilor de detenție pentru detenția în Penitenciarul nr.11 Bălți și Penitenciarul nr.2 Lipcani, conform art. 473⁴ alin. (5) CPP.

În motivarea recursului a invocat că instanța a dat o apreciere eronată a legii procesuale, nu a stabilit toate circumstanțele cauzei.

Consideră că instanța a dat o apreciere incorectă probelor prezentate de petiționar și a respins capătul de plângere privitor la deținerea în condiții inumane contrar prevederilor art. 3 CEDO în Penitenciarului nr. 2 Lipcani ca neîntemeiată.

Constată că condamnatul a fost deținut în condiții inumane în Penitenciarul nr. 11 Bălți pe o perioadă de 47 zile și încasează doar câte o unitate convențională pentru fiecare zi, contrar art. 473⁴ alin.(5) CPP „*încasarea în favoarea condamnatului a sumei bănești în mărime de până la 2 unități convenționale pentru fiecare zi în care condamnatul a suferit încălcarea condițiilor de detenție*”.

A manifestat dezacord cu încheierea emisă de prima instanță și reprezentantul Penitenciarului nr.2 Lipcani, care a depus recurs, prin care solicită admiterea recursului, casarea parțială a încheierii și pronunțarea unei noi hotărâri prin care să fie respins ca depus cu încălcarea termenului de prescripție capătul plângerii petiționarului T. E. referitor constatarea deținerii în Penitenciarul nr.11 Bălți în condiții contrare art. 3 CEDO și acordarea despăgubirii bănești.

În argumentarea recursului a invocat că, hotărârea este neîntemeiată și pasibilă casării în partea constatării deținerii în condițiile care grav încalcă art. 3 CEDO în Penitenciarul nr.11 Bălți deoarece potrivit alin.(5) art. 473² CPP, plângerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului se depune pe parcursul detenției în condițiile contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, sau în termen de 6 luni de la data când nu mai sunt deținuți în astfel de condiții dar nu mai târziu de 4 luni de la eliberarea lor din locul de detenție.

A menționat că la examinarea plângerii adresate de T. E, judecătorul de instrucție nu a luat în considerare faptul că acesta a fost transferat din Penitenciarul nr.11 Bălți în Penitenciarul nr.2 Lipcani la data de 04.02.2019.

Astfel, detenția condamnatului în Penitenciarul nr.11 Bălți în condiții precare, a fost întreruptă la data de 04.02.2019 deoarece în Penitenciarul nr.2 Lipcani condamnatului T. E. au fost asigurate condițiile de detenție satisfăcătoare. Or, din momentul întreruperii deținerii condamnatului în condiții contrare art. 3 CEDO (04.02.2019) și până la data depunerii plângerii în ordinea art. 473² CPP (11.12.2019),

a trecut mai mult de 6 luni. În cazul dat termenul de prescripție prevăzut de art. 473² alin. (5) CPP, pentru perioada 19.02.2018-04.02.2019 a expirat la data de 04.08.2019.

A menționat că plângerea reclamantului T. E. a fost înregistrată în cancelaria judecătoreiei Edineț, sediul Briceni abia la data de 11.12.2019 adică peste termenul limită prevăzut pentru înaintarea a astfel de plângeri.

În cazul dat, în încheiere a fost stabilit faptul că deținerea condamnatului în anumite condiții de detenție concrete în Penitenciarul nr. 11 Bălți nu a continuat în Penitenciarul nr. 2 Lipcani. Așadar, faptul că situația continuă, nu a fost stabilit.

Încheierea instanței a fost contestată și de către petiționarul T. E. prin care a solicitat admiterea recursului, casarea încheierii, rejudecarea cauzei cu adoptarea unei noi hotărâri noi privind constatarea faptului că T. E. a fost deținut în Instituția Penitenciară nr.11 Bălți și nr.2 Lipcani în condiții contrare prevederilor art. 3 a Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a libertății fundamentale și încasarea cu titlu de despăgubiri în favoarea lui T. E. a sumei bănești câte 2 unități convenționale pentru 323 zile, în mărime totală de 32300 lei.

Fiind analizate conținutul celor constatate de instanța de fond, care au fost puse la baza emiterii soluției adoptate pe caz, prin prisma normelor menționate supra, Colegiul penal atestă aplicarea eronată de către instanța de fond a normelor de drept în privința unor fapte inerente speței în cauză.

Ținând cont de cele expuse supra, Colegiul penal a stabilit că instanța de fond a apreciat condițiile de detenție invocate de către autorul plângerii, coroborate la poziția autorităților instituției de detenție consemnată în raportul anexat la materialele cauzei, prin prisma principiilor generale stabilite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu referire la încălcarea art. 3, din care se stabilește respectarea suprafeței în celua unde T. E. a fost deținut fiind o suprafață de 9,88 m² pentru o persoană, nu a fost nevoie de reparație capitală, celula a fost iluminată cu trei ferestre, conform normelor, fără gratii care pot fi deschise pentru ventilare. La fel a fost asigurată cu încălzire și mobilierul necesar, fiind instalată sistema centrală de apă și canalizare. Condamnatul a beneficiat de asistență medicală și de medicamente, a fost asigurat cu accesul la informație dispunând de posibilități pentru ocupații în afara celulei.

Cu referire la soluția instanței de fond Colegiul penal reiterează că, potrivit alin.(5) art. 473² CPP, *plângerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului sau ale prevenitului se depune pe parcursul detenției în condițiile contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, sau în termen de 6 luni de la data când nu mai sunt deținuți în astfel de condiții dar nu mai târziu de 4 luni de la eliberarea lor din locul de detenție.*

Astfel, instanța a ținut să menționeze că plângerea petiționarului T. E. a fost înregistrată în cancelaria judecătoreiei XX la data de 11.12.2019 adică peste termenul limită prevăzut pentru înaintarea unor astfel de plângeri.

Conform Raportului în temeiul art. 473³ alin.(3) CPP asupra condițiilor de detenție contestate, T. E. a fost deținut în Penitenciarul nr.11 Bălți în perioada de timp cuprinsă între 19.12.2018-04.02.2019.

Astfel detenția petiționarului în Penitenciarul nr.11 Bălți în condiții precare, a fost întreruptă la data de **04.02.2019** deoarece în Penitenciarul nr.2 Lipcani condamnatul T. E. au fost asigurate condițiile detenției satisfăcătoare. Or, din momentul întreruperii deținerii condamnatului în condiții contrare art. 3 CEDO (04.02.2019) și până la data depunerii plângerii în ordinea art. 473² CPP (11.12.2019), **a trecut mai mult de 6 luni.** În cazul dat termenul de prescripție prevăzut de art. 473² alin.(5) CPP, pentru perioada 19.02.2018-04.02.2019 a expirat la data de 04.08.2019, și în acest caz instanța urma să analizeze prevederile art. 473² alin. (5) CPP în raport cu materialele cauzei.

Reieșind din faptul că circumstanțele date nu au fost analizate de prima instanță, instanța de recurs a considerat necesar de a admite recursul Penitenciarului nr. 2 și a dispune restituirea cauzei pentru rejudecare în prima instanță în alt complet de judecată, pentru analiza suplimentară a temeiurilor de admitere a plângerii condamnatului față de condițiile de detenție în penitenciarul nr. 11 Bălți.

5. Drept motiv de casare a încheierii primei instanțe cu trimiterea cauzei la rejudecare a fost și cazul când, potrivit materialelor cauzei era evidentă situația în care judecătorul a examinat cererea condamnatului din oficiu, fără citarea participanților, totodată nefiind întocmit nici proces-verbal al ședinței de judecată.

Colegiul penal a constatat că cererea înaintată de către condamnat privind aplicarea art. 473² Cod procedură penală a fost examinată de către instanța de judecată cu derogare de la prevederile legii, în lipsa condamnatului și apărătorului acestuia, participarea cărora conform legii este obligatorie, ducând la lezarea drepturilor și intereselor acestora.

IV. Concluzii

La momentul actual, sistemul penitenciar din Republica Moldova manifestă o anumită deschidere către societate, conștientizând faptul că resocializarea condamnaților este posibilă în măsura în care modul de viață al acestora se poate face cunoscut din exterior.

Condamnații supuși unui tratament corespunzător de detenție sînt astfel motivați spre a-și schimba atitudinea față de societate. Sistemul penitenciar constituie un factor principal în procesul de resocializare a condamnaților. Astfel, instruirea colaboratorilor din domeniul penitenciar în vederea respectării drepturilor omului devine o sarcină deosebit de importantă, înscriindu-se pe lista priorităților organelor administrative deoarece plasarea în condiții inumane și degradante nu poate atinge scopul pedepsei penale, iar persoana nu va ieși din penitenciar reeducată, pregătită să se reintegreze în comunitate, cu viziuni și principii noi, ci, din contra, mai „învrăită și frustrată”.

Atunci când în Moldova, în sfârșit, vor fi construite noile penitenciare moderne, care au fost promise, necesitatea unui astfel de mecanism va cădea de la sine. La ziua de azi doar 3 din cele 17 instituții penitenciare au fost renovate și corespund standardelor minime de detenție (Penitenciarul nr. 7 Rusca, Penitenciarul nr. 10 Goian și Penitenciarul nr. 1 Taraclia). Dacă în penitenciar nu vor fi câte 2 m.p. pentru o

persoană, ci câte 4 m.p., așa cum prevăd standardele, și nu câte zece-paisprezece persoane într-o celulă, ci câte două, nici nu va mai fi nevoie de acest mecanism.

Printre altele, acest mecanism este necesar și pentru a stopa fluxul de cereri la CEDO din partea deținuților din Moldova. În luna martie 2019, CEDO a declarat neîntemeiate aproape o sută de plângeri din partea cetățenilor Moldovei pentru condiții degradante din penitenciare din cauza amendamentelor la Codul de procedură penală, despre care am menționat.

Subsecvent, din datele menționate mai sus se observă un potențial de reținere a circumstanței condițiilor de detenție contrare standardelor CEDO cu referire la fiecare dintre unitățile sistemului național de penitenciare. Evoluția aplicării mecanismului compensatoriu relevă tendința aplicării acestuia unui număr semnificativ de deținuți, dacă nu chiar absoluta majoritate a acestora, ceea ce în condițiile socio-economice existente vădit contravine voinței legiuitorului, prin faptul că subminează drastic instituția răspunderii penale și afectează principiul individualizării pedepsei penale.

Reeșind din totalurile analizei datelor statistice privind examinarea cauzelor penale în ordine de recurs, precum și analiza calității examinării cauzelor penale pentru perioada respectivă de către instanțele de judecată din raza de activitate a Curții de Apel Bălți,

Se propune:

1. Discutarea prezentei note informative în cadrul ședinței operative a Colegiului Penal al Curții de Apel Bălți.
2. A ține sub monitorizare problematica dată.
3. Plasarea notei informative pe pagina - web a Curții de Apel Bălți.

***Coordonator, judecător
al Colegiului Penal
al Curții de Apel Bălți***

Oleg Moraru

***Executat: Șef Direcție Sistematizare,
Generalizare și Relații cu Publicul Tatiana Țurcanu***